

I uniform under besættelsen

Knud Ramsgaard

Under besættelsen oprådte artiklens forfatter både i dansk militæruniform og i det kommunale vagtværns uniform. Uddannelsen ved ingeniørtropperne kunne bruges i modstandsbevægelsen til våbeninstruktion og ved illegale våbentransporter og efter krigen kunne færdighederne bruges ved minerydning. Allerede dengang gjorde han korte dagbogsoptegnelser, som ligger til grund for den følgende erindringsbeskrivelse.

I 1938 kom jeg i lære som tømrer, og da jeg havde endt min læretid, skulle jeg aftjene min værnepligt. Da der på dette tidspunkt kun måtte være danske soldater på Sjælland, blev jeg til november 1942 indkaldt til ingeniørtropperne på Holbæk kaserne.

Da regeringens forhold til tyskerne blev skærpet i august 1943, mærkede vi det for alvor den 28. august. Vi boede da i barakker lidt uden for Holbæk. Der blev indført skærpet vagt, og kl. 17 blev vi kaldt ind til kasernen, hvor vi overnattede 150 mand i gymnastiksalen. Vi fik udleveret skarpe skud og mange instrukser.

Kl. 4.30 den 29. august blev vi alarmeret og kom på poster ude i byen. Min gruppe gik i stilling i kommuneskolens køkken, hvor vi knuste ruder for at komme ind. Da maskingeværet var bragt i stilling, gik vi på jagt efter mad og fik havregryn med sukker og vand. Klokkeren var 7.30, og vi ventede spændt. En tysk flyver kom lavt hen over os, men der blev ikke skudt fra vor kanon, der stod for enden af skolen, da vi ikke måtte udsætte civilbefolkningen for unødigt fare. Nogle blev evakueret, og andre kom med madpakker og frugt til os. Andre forlangte at få våben udleveret, men det kunne selvfølgelig ikke lade sig gøre.

Derfor var der en mand, der gik hjem og hentede sin økse.

Træarbejde skåret af Knud Ramsgaard under interneringen i Næstved.

Jeg var med en vogn ude i lejren for at hente vejspærringsmateriale, men da vi kom ind til byen igen, var der givet ordre til, at vi skulle tilbage til kasernen og aflevere geværer. Det var en tung, tung gang, men måske det bedste. Kl. 10 blev der holdt parole, hvor vi var samlet ca. 1500 mand. Så kom oberst Raaby og takkede alle for den gode ro og orden. Han havde selv taget ansvaret for at holde inde, da han hørte, at København var overgivet og

Næstved ”taget på sengen”. Det forekom ham meningsløst, at vi skulle forbløde, når det var så håbløst.

Kl. 11 kørte vi skuffede tilbage til lejren, hvor vi igen indrettede os i vore barakker. Kl. 18 kom tyskerne og overtog vagten. Vi var alle ude at gøre honnør for vor fane, da den blev strøget - det sorteste øjeblik i mit liv. Vi afleverede alle våben, og barakken blev undersøgt for våben.

I åbne, tyske lastbiler blev vi kørt til Næstved. Nogle af bilerne var forsynet med maskingeværer, så det var ikke nogen behagelig transport. Vi blev indkvarteret i 100 mands barakker med køjesenge. Vi kunne nu sende og modtage postkort. I stedet for frimærket skulle vi skrive ”interneteret post”, men posten blev censureret af tyskerne. Jeg skar flere træskeer og knive, alene duften af træ var beroligende. Vi skulle holde os inde fra kl. 21 til kl. 6 om morgenen, så vi måtte anskaffe natpotte.

Den 16. september skete der en ulykke, da en tysk vagtpost var ved at lade sit gevær. Et skud gik af og gennem en dør og dræbte en garderhusar. Det vakte stor harme. Samme dag fik jeg en pakke hjemmefra med civil tøj, så jeg kunne være klar, hvis vi blev frigivet. I pakken var der også æbler fra haven derhjemme.

Den 22. september fik vi udleveret blanketter, som skulle udfyldes, og vi fik at vide, at hjemsendelsen snart skulle begynde. Men på grund af sabotagehandling trak hjemsendelsen ud. De første 120 mand blev frigivet den 6. oktober, og den 11. oktober kl. 8 om morgenen kunne jeg trække vejret lettet uden for porten. Så var det bare om at komme til banegården og hjem til Thy.

Vinteren 1943-44 brugte jeg på håndværkerskolen i Haslev. Sommeren 44 tilbragte jeg hjemme og havde arbejde både som tømrer og som landbrugsmedhjælper. Jeg ville for alt i verden undgå at arbejde for tyskerne.

Vagtværn

Efter at tyskerne havde sat det danske politi ud af spillet den 19. september 1944, udsendte justitsministeriet et cirkulære, der beordrede kommunerne til at oprette vagtværn. I Thisted annoncerede byrådet efter mandskab. Der skulle ansøges skriftligt, og man blev så kaldt til samtale med borgmester Bjerregaard. Vagtkorpsets medlemmer blev tilsagt om at give møde fredag d. 27. oktober kl. 18 i administrationsbygningen på Nytorv, hvor man fik udleveret kapper, hjelm og en kommunal kasket. Jeg begyndte i vagtværnet d. 3. november.

Korpset bestod af en snes mand, der blev ledet af Ejlskov Jensen. Vi lånte lokalet hos Falck, som dengang havde station på Kastet. Vi var inddelt i tre patruljeruter og skulle gå vagt fra syv aften til syv morgen. Parvis gik vi vagt i to timer og havde så frivagt i fire timer, hvor vi kunne benytte nogle sovebrikse. Under patruljeringen var det eneste våben en gummiknippel. På vores legitimationskort var der en tysk påtegning, som gav tilladelse til denne bevæbning.

De ca. 4000 arbejdere, som var blevet sendt hertil, gav engang imellem anledning til et besøg i arresten; men ofte var det et spørgsmål om at hjælpe dem til den rette dør, når

de skulle bære nattens brandert hjem. Vi var engang ude for, at en beruset arbejder havde problemer med at få nøglen i nøglehullet. Nøglen passede imidlertid i nabohuset, og så var det problem løst.

Thisted kommunale vagtværn. Knud Ramsgaard sidder som nr. to fra venstre i forreste række. Blandt de øvrige sidder Høgu Krogsgaard, Koldby, yderst til højre i forreste række, og lige bag ham står Svend Mouritsen, Thisted. Foto udlånt af Knud Ramsgaard.

Vi var ikke de eneste vagter i byen. Tyskerne havde de sortklædte marinevægtene gående. De var almindeligt forhadte af civilbefolkningen, selv om vi havde et køligt forhold til dem, måtte begge parter respektere hinandens tilstedeværelse.

Jeg var tilknyttet modstandsbevægelsen uden dog at være med i en sabotagegruppe. Engang hilste jeg dog på en bekendt efter en sabotageaktion. Det var efter en bombesprængning i Ford-værkstedet på Frederikstov, hvor man havde en del specialværktøj til reparation af tyskemes biler. Jeg mødte min bekendt på den gamle kirkegård, da han ville sikre sig, at sprængningen havde virket.

Da håndværkerne skulle reparere værkstedet, skulle der bruges både gamle og nye tagsten, og på forunderlig vis kom de nye tagsten til at danne et hagekors, der lyste langt væk. Tyskerne blev stik tossede, mens håndværkerne stillede sig uforstående. Det var, hvad der kunne ske, når man blandede nye og gamle tagsten. Hagekorset blev dog omgående sløret.

Det var en klar fordel som modstandsmand at være i vagtværnets uniform. Jeg har da også af og til haft illegale blade med på vagtrunderne. Og engang kom jeg for skade at skyde hul i min kommunale batterilygte. Det skete, da jeg skulle prøve en maskinpistol af i en kridtgrav i Tingstrup. Det var så mørkt, at jeg ikke kunne se skiven. Så hængte jeg lygten op og skød hul i den. Jeg fik den dog selv repareret, så kommunen led ingen skade ved det.

Til de mere alvorlige oplevelser hører patruljering på Thisted banegård, når der var kommet tyske flygtningetog ind. Flygtningene sad på det kolde gulv i banegårdshallen, og det skete da også engang, at én af de ældre var død, da de skulle sendes videre.

Befrielsen

Torsdag d. 3. maj 1945 kl. 16 fik vi i modstandsgruppen ordre til, at vi skulle være klar i løbet af 12 timer. Vi fik meget travlt med at få det sidste i orden. En skude fra Mors kom til Thisted havn med de sidste våben, vi manglede. Den sejlede lige ind mellem to tyske toldkrydsere og lossede store kasser med geværer m.v.

Fredag den 4. maj kom der besked om, at vi skulle være samlet hele natten. Jeg havde så min gruppe ude i

Tingstrup på min mors landejendom (Hanstholmvej 31). Vi lå på halmloftet, men der var næsten ingen halm tilbage efter de små afgrøder, der var under krigen, fordi der næsten ingen kunstgødning var at få. Så man kan sige, at vi havde en økologisk overnatning, før vi om morgenen kl. 8 skulle stille på realskolen i Thisted, hvor der var hovedkvarter.

Knud Ramsgaard sammen med sin modstandsgruppe. Han står bagest til venstre, derefter er det Olaf W. Hansen, Erik W. Hansen og Børge Sørensen. Knælende er det fra venstre: Verner Jørgensen, Svend Aage Mikkelsen og Hans Jørgen Thomsen. Foto udlånt af Verner Jørgensen.

Da vi var klar til afmarch, kom mor med Dannebrog og sagde: "Her drenge, lad os i fællesskab hejse flaget". Vi sang ikke, det var vi for bevægede til. Jeg selv mindedes 29. august i Holbæk, da flaget gik den modsatte vej. Jeg har altid gjort meget ud af flaget, måske fordi man har haft så stærke oplevelser med Dannebrog. Da jeg byggede huse, havde vi altid rejsekrans og flag oppe.

Fra realskolen blev vi så sendt ud i byen med en liste over borgere, som skulle interneres. Folk modtog os overalt med jubel og ikke mindst, når der kom en bil med anholdte værnemagere og tyskerpiger. Sådan gik dagen, og kl. 24 blev vi sendt til Østerild skov, hvor vi skulle stoppe en afdeling Gestapofolk, der var stukket af fra Aalborg mod Fjerritslev og bar "falske" armbind. Vi havde grønne armbind, hvor der med sort var påtrykt T.L.V. (Thy Lande Værn). Fra Thisted kørte vi i fem biler i meget stærk fart til Østerild, hvor vi tog opstilling ved vejen i skoven sammen med en gruppe fra Østerild. Vi ventede i tre timer, men der kom ingen Gestapo denne gang.

Den 6. maj blev der ringet fra Fjerritslev, at ingeniør Vestergaard med flere var strandet der på hjemturen fra Frøslev-lejren. Vi brugte en Falck-ambulance som "Taxa". Det var en rørende oplevelse. Senere samme dag, kl. 14, blev jeg sammen med 23 mand sendt ud for at overtage vagten på OT-lejren (en ret stor, tysk entreprenørlejr i udkanten af Nørreallé). Jeg var vagtkommandør, så vi var ved naboer og lånte Dannebrog, som vi hejste.

Natten forløb roligt i lejren. Flere gange kom de tyske biler og ville ind. Vi kunne med en vis stolthed afvise dem med den besked, at frihedskæmperne havde overtaget vagten, så de måtte vende om. Flere gange i nattens løb skulle jeg ud for at inspicere vagtposterne. Klokkeren 18 næste dag blev vi afløst af friske vagtfolk, og vi blev sendt hjem på ubestemt tid.

Mandag den 7. maj blev vi om formiddagen beordret i stilling omkring hovedkvarteret på realskolen. Der var hentet tre piger, som havde arbejdet for tyskerne i Hansted, og tre tyske officerer mødte op og krævede

pigerne løsladt. Da de blev afvist, truede de med at komme tilbage med en bevæbnet styrke. I hast fik modstandsbevægelsen opstillet maskingeværer i Aagade og ved torvene. Men ved mellemkomst af den tyske kommandant i Thisted blev en yderligere udvikling afværget.

Efter at have sovet genoptog jeg den 8. maj min kommunale vagtværnstjeneste. Den 11. maj var jeg med bil ude i Hjørdemål Klit for at overtage en del barakker, som tyskerne havde forladt. Vi fandt en del af de våben, som var kastet ned med faldskærme, men som var faldet i forkerte hænder. Vi tog våbnene med og aflåste barakkerne.

Den 13. maj kl. 9.30 stillede alle vagtværns mænd på Frederikstorv, hvor vi skulle indgå under politiet. Vor leder takkede os for det gode arbejde og afleverede os til politimesteren, der sagde, at vi havde udført vort arbejde pænt.

Tyskerne traskede jo fortsat mod syd. Det var et sørgeligt syn. Mest gik de i kompagnier, og tit havde de trækvogne og lignende køretøjer med til det sparsomme udstyr. Vi så en "medløber" i en tysk afdeling, der drog af. Der blev talt om, hvorvidt vi skulle forsøge at holde ham tilbage, men han fik lov til at fortsætte. Jeg tror, mange af officererne havde taget menigt tøj på, for i Hansted-lejren var der efterladt så mange kasketter, at vi sparkede fodbold med dem, da de var draget bort.

Fredag den 18. maj om formiddagen kom 20 engelske køretøjer igennem Thisted. Nogle standsede på Store Torv, hvor folk var helt vilde. Englænderne kørte lidt efter mod Hansted, hvor de sammen med Den danske Brigade skulle overtage fæstningen. Frihedskæmperne havde haft vagt i tre dage, så de var glade for at blive afløst. Fra Den danske Brigade kom der 170 mand.

Onsdag den 23. maj havde jeg friaften både i vagtværnet og i landeværnet, så jeg nød rigtigt at komme i seng en hel nat efter en måneds nattjeneste. Men det var et kort pusterum. Avisen bragte indkaldelser for 10.000 mand, så jeg havde kun få dage tilbage og så "i trøjen" igen.

Genindkaldt

Der måtte to overnatninger til for at komme til København, hvor jeg skulle møde den 1. juni. Der gik kun tog hver anden dag, og allerede i Struer måtte man gøre det første ophold. Her kunne jeg dog gå ud til min søster i Hjern. Ved midnats tid nåede vi Københavns hovedbanegård, hvor vi blev afhentet af militærlastbiler og kørt til Ryvangen, hvor der var opstillet en stor barak ikke langt fra, hvor nu mindeparken ligger. Det var en kold nat, hvor vi måtte klare os med nogle løse madrasser på gulvet. Næste dag fik vi nogle soveposer af papir.

Så begyndte den evindelige vagttjeneste hver tredje døgn. En af mine vagter var på Tøjhusmuseets militærrområde, hvor jeg var med til at bevogte "Istedløven", som de allierede var kommet slæbende med på en stor blokvogn fra Tyskland (den står der endnu, selv om dens placering af og til diskuteres).

Op ad en jordvold i Ryvangen var der nedgravet tre pæle, hvor tyskerne henrettede de dødsdømte danske frihedskæmpere. Jorden omkring pælene var helt blodfarvet. Det var barsk. Fra Retsmedicinsk Institut var de ved at opgrave og så vidt muligt identificere alle de

frihedskæmpere, der var begravet i Ryvangen og som senere blev bisat i mindeparken.

Da der blev spurgt om frivilligt mandskab med kendskab til tysk til en uges minekursus, meldte jeg mig straks. Mandskabet skulle have opsyn med minerydningen i Jylland, men da jeg ingen tysk kunne, var jeg spændt på, om jeg kom med. Da jeg blev spurgt, svarede jeg, at jeg kunne lidt tysk, og jeg blev ikke eksamineret.

Minør på arbejde med "prikkestangen".

Efter lidt tid gik turen så til Århus minedistrikt, derfra til Aalborg og så videre til Hansted. Jeg boede i det næstnyeste hvide hus over for "rådhuspladsen". På denne plads var jeg med til at rydde panserminer. Det var den type, som var i en trækasse fuld af trotyl og forsynet med en tændsats, så når låget blev trykket ned, skete eksplosionen. På græsmarken, som minerne lå i, var der kraftigt, grønt græs ved hver mine. Trotyl er et gødningsstof, og når regnvandet får det til at sive ud i jorden, får det græsset til at gro kraftigere.

Samme sted havde jeg lige snakket med en tysk minør, der var ved at afmontere en mine, da braget kom, inden jeg var kommet mere end ti meter væk. Da jeg vendte mig om og kiggede, var resterne af soldaten slynget flere meter op i luften. En dag blev jeg af nogle oprydningsarbejdere kaldt til én af de mindre kanonstillinger. Her havde tyskerne, inden de forlod stillingen, anbragt en bombe, som var forbundet med en træktænder, så hvis kanonen blev drejet, ville den sprænge. For den slags "sabotage" var der ellers dødsstraf, men vi gjorde ikke mere ved sagen.

Udkigsrude til tank og to miner af træ opbevaret af Knud Ramsgaard.

I et minefelt kom vi til et gevær tilhørende én af brigadesoldaterne, som vi jo havde afløst. Geværet var blevet efterladt, efter at han var blevet dræbt ved at træde på en mindre mine. Gamle Lines hus, som lå neden for fyret ud mod Klitmøller, var et ældre hus, som var fyldt op med miner i ca. en meters højde og omtrent lige så mange udenfor. Vi havde diskuteret, om fyret kunne holde til det, hvis huset røg i luften. En søndag eftermiddag (26/9), da jeg var hjemme ved Thisted, kom der et stort brag fra Hansted. Jeg tænkte straks på Lines hus, og det var det. To danske marinesoldater, som havde vagten på selve fortet, havde på deres frivagt været ude på tur og været ved at pille. Det gjorde de aldrig mere. Der blev et hul i jorden omtrent, som huset havde fyldt. Efter sigende kan det ses endnu. Der blev sendt to kister afsted med lidt marinesoldater, så de pårørende kunne holde begravelse. Det var barskt, men fyret holdt.

Når minefelterne var ryddet, blev de gennemgået som en slags kvittering, og panserminefelterne blev gennemkørt af panservogne. Jeg var i nærheden, da en mine blev udløst. Det gik ikke værre, end at bæltebåndet

og køretøjet blev ødelagt, og den tyske kører kom ikke noget til. Jeg har som souvenir 5 cm tykt glas fra udkigshullet.

Knud Ramsgaard i soldateruniform med "Dansk Minekontrol" på skulderen. Det var et rødt mærke med hvide bogstaver.

Da minerydningen var meget farlig, var der altid Røde Kors hjælp i nærheden, dels en tysk, dels en dansk Røde Kors ambulance var til stede ført af senere kørelærer Aas. En ældre tysk Røde Kors soldat fra Eckernførde, som kunne noget dansk, kom jeg til at kende personligt - de var jo også mennesker. Han havde været i Danmark længe før 5. maj og havde en dansk veninde, som han havde et barn sammen med. Da tyske soldater ikke måtte modtage dansk post, var jeg en slags kurér. Han fik lov til at bruge min adresse, så jeg

overbragte og sendte hans "kærestebreve". Det fik jeg en stor tak for, og det er jeg glad for endnu, selv om det ikke var helt lovligt. I tankerne en hilsen til Ernst Koll og hans veninde.

Da vi var færdige i Hansted, kom vi til Oksbøl for at bistå ved minerydning på Skallingen, Vejers m.v. På Skallingen var der miner på 30 km², og der var intet minekort over området. Her måtte hele området gennemses med en "prikkestang". Der blev spændt bånd ud, efterhånden som området fik 100 stik pr. m, så der blev gange, hvor vi kunne færdes. Da der var mange træminer imellem, kunne der ikke bruges metalsøgere. Der blev fundet ca. en mine pr. mand om dagen. Når minefeltet var ryddet, blev det gået igennem af de tyske minører, som gik hånd i hånd. Til sidst blev der kørt med store køretøjer for at se, om der var panserminer.

En dag havde jeg lidt af en oplevelse, vistnok ved Vejers. Jeg kom ud til det tyske kompagni, der stod opstillet og fint rettet ind. Kommandanten meddelte mig under stram honnør, at 434 menige og 19 officerer var klar til gennemgang af minefeltet. Jeg var kun en lille menig pionersoldat med det røde mærke på ærmet med påskriften "Dansk Minekontrol". Sådan en dag tænkte jeg tilbage på den 9. april, da de kom brasende og kunne alting. Så jeg kvitterede på minekortene: "Pioner 6 Ramsgaard". Den kvittering findes måske endnu. Om efteråret blev vi så hjemsendt, men da havde jeg også sammenlagt været soldat i næsten halvandet år.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1995, side 55-62).